

ТРЕНІНГ

Впровадження системи внутрішнього контролю в державному секторі:
ВИМОГИ та КРАЩІ ПРАКТИКИ
4-й день 2-га тема

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ

м. Київ

13 - 17 березня 2017

КОНСУЛЬТАНТ

Лебединець Тетяна Леонідівна

Президент Правління Інституту
внутрішніх аудиторів України

Телефон: +38(050)377 -11-97,
+38(050)418-88-11

E-mail: lebedynets.tl@gmail.com,
tatyana.lebedynets@iia.org.ua

Визначення «ефективності» системи внутрішнього контролю та системи управління ризиками є предметом суб'єктивного судження, що формується в результаті оцінки наявності та ефективності функціонування восьми компонентів управління ризиками (куб COSO).

Саме ці компоненти також допомагають оцінити ефективність системи внутрішнього контролю. Для ефективного функціонування компонентів мають бути відсутні значні недоліки щодо контролю, а ризик – зведений до рівня, що не виходить за межі схильності до ризику конкретного суб'єкта.

Ефективність системи внутрішнього контролю та процесу управління ризиками надає керівництву установи обґрунтовану гарантію того, що вони володіють інформацією про те, якою мірою досягнуті стратегічні й операційні цілі, а також того, що звітність установи є достовірною, а відповідні положення законодавчих і нормативних актів дотримуються.

Регулярна та комплексна оцінка ефективності системи внутрішнього контролю має бути впроваджена. Оцінка може здійснюватися як внутрішнім, так зовнішнім аудитом.

**Що потрібно
зробити для
оцінки
ефективності**

Елементи СВК для перевірки

Основні елементи системи внутрішнього контролю

Наявність компетентного персоналу, що заслуговує на довіру, з чітко визначеними правами та обов'язками

Наявність розподілу упорядкованих посадових обов'язків між працівниками, що беруть участь у формуванні інформації, щодо ведення справ і формування інформації

Дотримання необхідних формальних процедур під час здійснення господарських операцій

Наявність фізичного контролю за активами та документацією

Своєчасне складання первинних документів

Організація системи внутрішнього аудиту на підприємстві

Основні етапи оцінювання

Основні етапи
оцінювання ефективності
системи внутрішнього
контролю

Загальне знайомство з системою
внутрішнього контролю

Початкова оцінка надійності
системи внутрішнього контролю

Підтвердження достовірності
отриманої оцінки

Процедури аудиту

➤ Під час отримання доказів ефективного функціонування системи внутрішнього контролю аудитор необхідно враховувати спосіб та послідовність їх отримання протягом певного періоду; професійний досвід особи, яка отримала такі докази.

➤ Слід мати на увазі, що принцип ефективної роботи кожної системи не виключає можливості виникнення відхилень. Відхилення від діючих і запланованих систем контролю можуть викликатися такими факторами та ознаками, як зміни в основному складі співробітників, значні сезонні коливання в обсязі операцій, помилки окремих співробітників обліку.

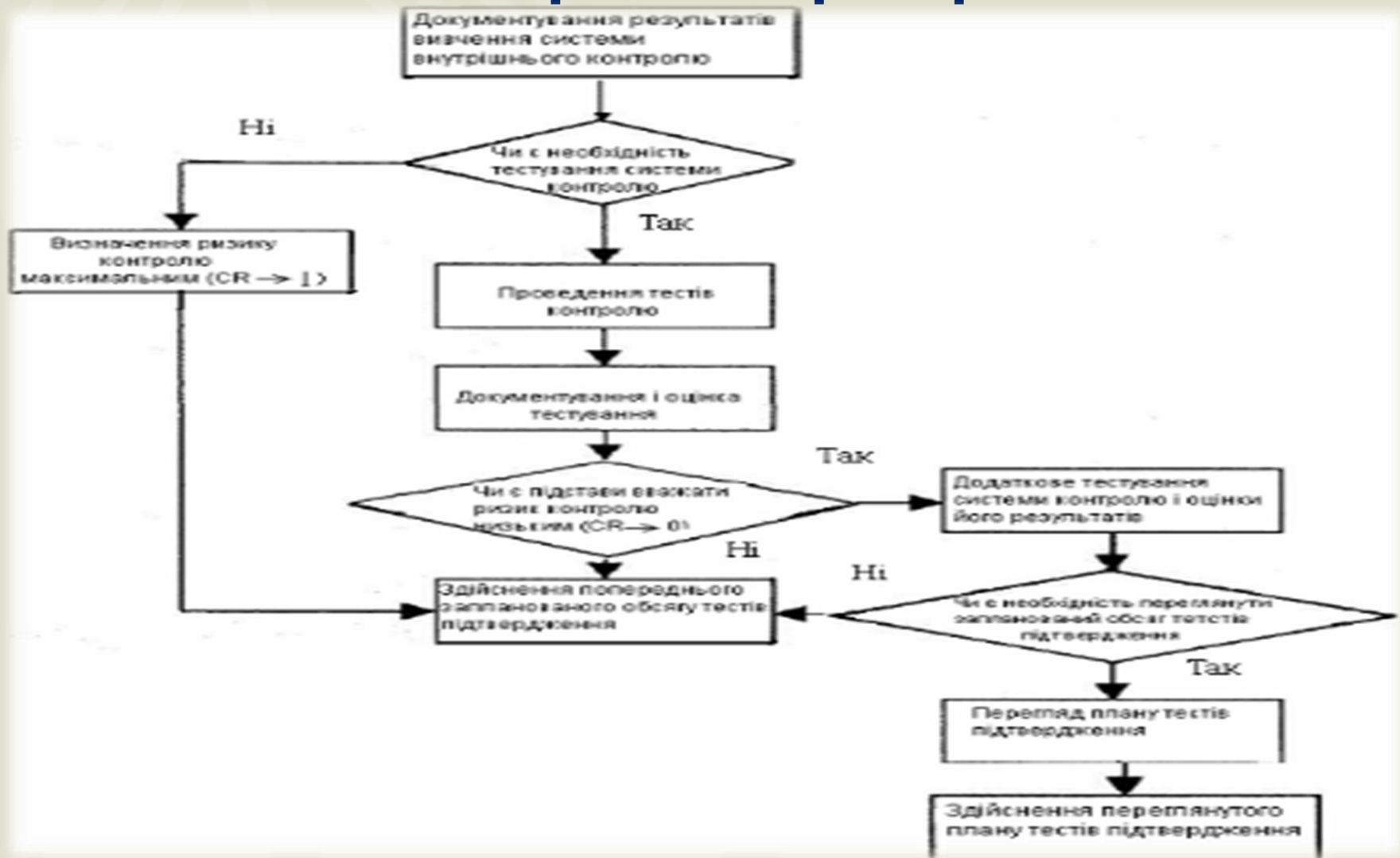
Процедури аудиту

- *Виявивши певні відхилення, аудитору необхідно зробити запити, наприклад, уточнити терміни звільнення та прийняття на роботу співробітників, які виконували основні функції внутрішнього контролю.*
- *Довіряючи певною мірою системі внутрішнього контролю, аудитор в ході перевірки повинен проводити процедури підтвердження її надійності, застосовуючи різні методи та прийоми при проведенні тестів на відповідність системи внутрішнього контролю та процедур перевірки на суттєвість.*

Процедури аудиту

➤ Деякі процедури аудиту можна не планувати окремо як тести на відповідність внутрішнього контролю, але вони можуть дати аудиторські докази ефективності як структури внутрішнього контролю, так і її функціонування. Таким чином, ці процедури перевірки можуть служити для аудиту тестами відповідності внутрішнього контролю. Наприклад, під час вивчення систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю грошових коштів аудитор може отримати аудиторські докази ефективності контрольної перевірки рахунків банку шляхом опитування і спостереження.

Алгоритм перевірки

Тести контролів

Аудитор може провести такі тести:

- перевірку первинних документів, які підтверджують операції та інші дії, з метою отримання аудиторських доказів про відповідність функціонування системи внутрішнього контролю;*
- перевірку порядку надання дозволу на проведення певної категорії операцій в у станові;*
- опитування і спостереження стосовно процедур внутрішнього контролю, щодо яких немає змоги провести наскрізну перевірку;*
- повторення процедур внутрішнього контролю, зроблених іншими, наприклад, проведення перевірки банківських рахунків для підтвердження правильності ведення обліку підприємством.*

Процедури аудиту

Використовуючи результати тестів на відповідність системи внутрішнього контролю, аудитор необхідно визначити, наскільки її функціонування і структура відповідають його попередній оцінці ризику невідповідності внутрішнього контролю.

Зроблена оцінка існуючих відхилень може привести аудитора до висновку про те, що визначений розмір ризику невідповідності внутрішнього контролю має бути переглянутий. У таких випадках аудиторів слід змінити характер, строки і масштаб виконання запланованих процедур аудиту.

Документування

Усі етапи оцінки системи внутрішнього контролю аудитор фіксує в робочих документах:

- отримані відомості про систему обліку і внутрішнього контролю;*
- оцінку ризику невідповідності внутрішнього контролю.*

****Якщо ризик невідповідності внутрішнього контролю оцінюється аудитором як незначний, він додатково пояснює в документах обґрунтування своїх висновків.*

•Оцінка ВК на прикладі бухгалтерського обліку

Розуміння відповідних аспектів систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю разом з оцінкою властивого ризику нададуть аудитору можливість:

➤з'ясувати види потенційних суттєвих перекручень, котрі можуть бути у фінансових звітах;

➤визначити фактори, що впливають на ризик наявності суттєвих помилок;

➤запланувати необхідні аудиторські процедури.

Оцінка ВК на прикладі бухгалтерського обліку

Пересвідчитись, що внутрішній контроль в установі забезпечує:

➤ наявність дозволу на проведення облікових операцій, які мають здійснюватися відповідно до розпорядження керівництва;

➤ відображення всіх облікових операцій у вигляді точних підсумкових показників на відповідних рахунках обліку і у відповідний час, що дає можливість спеціалістам підготувати фінансову звітність згідно зі встановленими вимогами щодо її подання;

Оцінка ВК на прикладі бухгалтерського обліку

Пересвідчитись, що внутрішній контроль в установі забезпечує:

➤ доступ до облікових записів по операціях установи тільки після дозволу керівництва;

➤ систему обліку, що передбачає порядок порівняння відображених в обліку активів через певні інтервали часу, і по всіх існуючих розбіжностях вживати необхідних та своєчасних заходів щодо їх усунення.

Критерії оцінки (ефективна СВК)

➤ *Організаційна структура установи, у якій визначено повноваження та відповідальності рівнів (підрозділів) щодо створення систем управління ризиками та внутрішнього контролю.*

➤ *Наявність розподілу упорядкованих посадових обов'язків між працівниками допоможе уникнути зловживань і крадіжок, а також виявляти випадкові помилки. Ймовірність виявлення помилок знижується у разі, якщо одна і та сама людина здійснює господарську операцію та відображає її в регістрах бухгалтерського обліку.*

Критерії оцінки (ефективна СВК)

➤ *Робота по побудові систем ризик-менеджменту та внутрішнього контролю належить до сфери відповідальності вищого керівництва і власників бізнес-процесів (менеджерів середньої ланки).*

➤ *Всі рівні управління установи повинні усвідомлювати свою роль і для забезпечення ефективності виконання поставлених задач мають включати зазначені складові в систему індивідуальних показників діяльності (KPI).*

Критерії оцінки (ефективна СВК)

- *Наявність компетентного персоналу, що заслуговує на довіру. Працівники мають бути компетентними, чесними і ретельними.*
- *Дотримання необхідних формальних процедур (контролю) при здійсненні господарських операцій працівниками має бути неупередженим.*

Критерії оцінки (ефективна СВК)

➤ *Забезпечення технічної підтримки – проведення тренінгів, здійснення обміну знаннями та досвідом на всіх рівнях (від вищого керівництва до рядових співробітників), організація тісної співпраці з ІТ-підрозділом і автоматизація процесу підтримки ефективності системи внутрішнього контролю. Впровадження ІТ-порталу для управління системою ризик-менеджменту та внутрішнього контролю забезпечить документування та моніторинг необхідної інформації. Наявність програмних засобів, що дозволяють здійснювати моніторинг, скласти звіти і проводити своєчасний аналіз, надасть керівництву компанії упевненість, що процеси управління ризиками та внутрішнього контролю підтримуються по установі в цілому.*

Критерії оцінки (ефективна СВК)

➤ *Наявність фізичного контролю (контролю за фактичною наявністю) за активами та документацією повинна забезпечувати охорону майна підприємства та проведення його інвентаризації.*

➤ *Підставою для здійснення господарських операцій мають бути своєчасно складені первинні документи у відповідності зі встановленими вимогами до їх складання, визначеними діючими нормативними актами.*

Критерії оцінки (ефективна СВК)

- *Для підтримки ефективності процесів управління ризиками та внутрішнього контролю є додаткові ресурси, оскільки організація та робота відповідних систем у більшості випадків передбачає створення відокремлених підрозділів/ функції.*
- *Функція внутрішнього аудиту, яка має виступати більше як незалежний експерт з оцінки якості вбудованих процесів внутрішнього контролю, аніж як учасник процесу.*
- *Відповідальне та відчутне керівництво процесом вищим менеджментом установи.*

Важливо визначати не лише ті сфери, які на поверхні, а й детально дослідити причини недостатнього рівня контролю та проаналізувати якість впроваджених інструментів контролю.

СВК може бути оцінена з використанням шкали

П'ятий рівень – «Оптимізований»

Контрольні процедури скоординовані з іншими контрольними та аудиторськими функціями. Управління ризиками та система внутрішнього контролю діють як одна інтегрована система. Контрольні процедури в значній мірі автоматизовані. Застосування спеціального інструментарію полегшує адаптацію контрольних процедур до змінних умов середовища діяльності компанії.

Четвертий рівень – «Керований»

Керівні принципи описані детально. Здійснюється регулярний та доступний для аналізу моніторинг виконання контрольних процедур. Процедури контролю постійно адаптуються до змін ризиків та регулярно документуються. Наглядова рада отримує річні звіти за результатами оцінки системи внутрішнього контролю на основі об'єктивних критеріїв. Використовується стандартизований підхід до документального оформлення контрольних процедур. Уповноважені співробітники з питань роботи системи внутрішнього контролю координують контрольні процедури та здійснюють їх моніторинг на основі вибіркового перевірок.

Третій рівень – «Стандартизований»

В компанії встановлені прості керівні принципи, що регулюють роботу системи внутрішнього контролю. Середовище контролю та бізнес-процеси (процедури та механізми контролю) задокументовані. Реалізація процедур контролю відслідковується. Існує обмін досвідом. Процедури контролю на постійній основі адаптуються до змін ризиків. Персонал пройшов основний курс підготовки.

Другий рівень – «Неформальний»

В компанії діють процедури внутрішнього контролю, проте вони не є стандартизованими. Реалізація процедур контролю відслідковується досить складно або взагалі не ідентифікується. Процедури контролю значною мірою залежать від окремих співробітників. В компанії відсутня підготовка персоналу та інформаційний обмін з питань внутрішнього контролю.

Перший рівень – «Ненадійний»

В компанії діє незначна кількість процедур внутрішнього контролю або такі процедури повністю відсутні. Будь-які наявні процедури контролю не можуть вважатися достатньо надійними.

Оцінка СВК

У результаті таких досліджень надійність системи внутрішнього контролю може бути оцінена як:

- а) висока;*
- б) середня;*
- в) низька.*

Система внутрішнього контролю вважається ефективною, якщо вона:

➤ **ефективно попереджує про виникнення недостовірної інформації;**

➤ **ефективно виявляє недостовірність у межах обмеженого часу з моменту її виникнення**

Оцінка ефективності системи внутрішнього контролю надається внутрішнім аудитом безпосередньо вищому керівництву установи з урахуванням затверджених внутрішніх процедур (методології).

Аудит та ефективність СВК

- *Регулярна незалежна оцінка організації, достатності, раціональності, доречності компонентів СВК та загальної моделі.*
- *У кожній перевірці, по напрямку перевірки, аналізувати достатність регламентованих та впроваджених контролів, перевіряти їх впровадження на практиці (поточний, послідуочий та контроль верхнього рівня) та надавати оцінку ВК у процесах, що перевіряються.*
- *Надавати дієві рекомендації щодо вдосконалення СВК та здійснювати послідуочий моніторинг виконання заходів.*

Дякую за увагу!